

Arktiset alueet ja turvallisuus

Sakari Martimo

Suomen Arktisen strategian 2013 mukaan koko Suomi kuuluu arktiseen alueeseen. Tämä on perusteltua, sillä olemme muun muassa maailman ainoa valtio, jonka kaikki satamat saavat vuosittain jääpeitteen. Arktisuus on meille arkista.

Tämä näkyy myös Puolustusvoimissa. Lähdemme itsestään selvästi siitä, että talvi ei keskeytä toimintojamme. Vaativat ja vaihtelevat oloimme otetaan huomioon käytännössä kaikessa suorituskykyjen kehittämistyössä, koulutuksessa ja operoinnissa. Puolustusbudjettimme onkin arktinen budjetti.

Tämä oli yksi merkittävä taustatekijä sotiemme ja erityisesti talvisodan sankaritarinalle. Soveltamalla vanhaa uhkan kaavaa ”potentiaali x taito x tahto” silloiselta ylivoimaiselta hyökkääjältä puuttuivat talvioloihin soveltuvat järjestelmät ja henkilöstöltä taito pitää yllä joukon suorituskyky pitkäkestoisessa yli 30 asteen pakkasessa. Meillä tuo kyky oli, ja määrällisestä alivoimastamme huolimatta tulos oli sen mukainen.

Kylmän sodan aikana Arktika oli kuuma alue. Mannertenvälisten ohjusten ja strategisten pommikoneiden lyhimmät reitit kulkivat alueen yli. Golf-virran ansiosta sulana pysyvä Barentsin meri ja syrjäisen suojainen alue mahdollistivat Neuvostoliiton tärkeimmän laivastotukikohtaverkoston rakentamisen Kuolan alueelle. Sieltä piti kuitenkin tarvittaessa päästä ulos, jolloin syntyi käsite GIUK-aukko. Tuolla veteen piirretyllä Grönlannin, Islannin ja Iso-Britannian yhdistävällä viivalla Nato pyrki estämään Varsovan liiton alusten murtautumisen maailman merille uhkaamaan lännen meriyhteyksiä ja kaukaisia tukialueita. Tähän operaatioon liittyviä itä-länsi-itä-suuntaisia lentoratoja ja punaisia nuolia piirrettiin myös Suomen, Ruotsin ja Norjan yli.

Ikuisen rauhan laskeuduttua Eurooppaan v. 1990 tietämällä arktiset alueet jäivät sivuun turvallisuuspolitiikan keskiöstä. Perusteet alueen sotilaalliselle merkittävyydelle eivät kuitenkaan koskaan hävinneet. Nykyinen ennalta arvaamaton turvallisuustilanne on saanut kaikki Jäämeren rantavaltiot lisäämään sotilaallisia suorituskykyjään myös pohjoisessa. Erityisesti Venäjä, joka saa noin neljännekseen bruttokansantuotteestaan arktisista luonnonvaroista, on palauttamassa Neuvostoliiton aikaisia arktisia sotilaallisia kykyjään. Yksi tunnettu ja tuore esimerkki on itärajamme tuntumaan Alakurttiin ryhmitettävä joukko-osasto.

Puolustusvoimat toimii osana yhteiskunnan turvaverkkoa uskottavasti kaikkina vuodenaikoina koko valtakunnan alueella. Ruususen uneen ei silti ole varaa, ja toimintakyvystämme myös kylmissä oloissa on pidettävä huolta. Esimerkiksi monen tekijän kompromissina luotu nykyinen varusmiespalvelusaikamme johtaa siihen, että laskennallisesti puolet kuuden kuukauden palveluksen suorittavista sotilaistamme jää paitsi talviolojen koulutusta. Tämä yhdessä kaupungistuvan väestömme kanssa heikentää sotilaallista (talvi)suorituskykyämme.

Totuus on kuitenkin lohdullisempi, ja erityisesti Jääkäriprikaati, Kainuun prikaati, Lapin lennosto ja pohjoisen rajavartiojoukot tuottavat talvioloihin tottuneita taistelijoita. Myös Merivoimissa harjoitellaan saaristossa ja rannikkovesillä jään ja lumen keskellä. Karut olot ovat puolustajalle etu, kun ne tunnetaan ja osataan oikein hyödyntää.

Suomessa asuminen ja eläminen on kalliimpaa kuin lämpimämmissä oloissa. Energiaa kuluu suhteellisen paljon, rakennukset on lämpöeristettävä hyvin ja vaikkapa autoissa on oltava tuplarenkaat. Myös sotilasjoukot on varustettava vaativia olosuhteista vastaavasti. Tästä aiheutuu kohtuullinen kustannuserä verrattuna esimerkiksi Välimeren alueelle varustettaviin joukkoihin.

Maksut on kuitenkin käännettävissä ainakin osin saataviksi esimerkiksi tarjoamalla kansainvälisille kumppaneillemme testaus- ja koulutusmahdollisuuksia talvioloissa. Esimerkiksi Perämeren jäissä voidaan kouluttaa talvimerenkulkua turvallisesti ja tehokkaasti. Eri maiden merivoimien ja merivartiostojen henkilöstön lisäksi tähän koulutukseen kohdistuu (siviili)kysyntää v. 2017 voimaan astuvan Polarikoodin myötä. Koodi velvoittaa napa-alueilla purjehtivien risteily- ja rahtialusten henkilöstöltä talvimerenkulun osaamista.

Pohjoisen harvahkoon asutuilla alueilla voidaan myös testata erilaisia järjestelmiä ja tekniikan toimivuutta äärioloissa. Ei liene sattumaa, että isojen autovalmistajien talvitestausasemat ovat juuri Suomessa. Koko valtakunnan alueella toimiva infrastruktuurimme ja turvaverkkomme yhdistettynä talvisiin oloihimme on maailmanluokassa ainutlaatuinen valtti.

Yleisesti arvioidaan, että arktiset alueet eivät mittavasta taloudellisesta potentiaalistaan huolimatta olisi mahdollisten kansainvälisten kriisien alkulähde tai syy. Yhtä selvää on, että kansainvälinen turvallisuustilanne heijastuu myös pohjoiseen, kuten joudumme juuri tällä hetkellä todistamaan. Piirretäänkö joissain operaatioesikunnissa jälleen tänä päivänä nuolia ja reittejä Pohjoismaiden yli osana suurempia operaatioita? Jäämättä odottamaan vastausta meidän tehtävämme on varautua tähänkin, talvellakin.

Sakari Martimo
Kommodori (evp), projektipäällikkö
Puolustusministeriö

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).